

האליזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת

לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: כשרות (קלג)

ההפטרה: "רוני עקרה" (ישעיה נד)

פרשת נז

"תשוחזות הארץ לפני האלוקים... וירא אלוקים את הארץ והנה נשוחזתה כי השוחזית"

כל בשר את דרכו על הארץ ואמר אלוקים לנוז קץ כל בשר בא לפני... (ו, יא-ג)

"ותשחת הארץ" מפרש רש"י לשון ערוה, שקלקלו בני אדם וחטאו בעוון פריצות וגילוי עריות שהביא למצב של "כי השחת כל בשר את דרכו על הארץ" שאפילו הבהמות החיות והעופות נזקקו לשאינם מינם ומובא בזוהר הקדוש שהיתה ההשפעה של ההשחתה כל כך גדולה עד שגם הצמחים הצמיחו כלאים [כגון: עץ אפרסקים הצמיח מנגו] ללמדנו כמה משפיע קלקול הצניעות על הכלל כולו.

"ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה" (ו, יב)

נשאלת השאלה על איזה גשם מדובר? הרי כתוב בהמשך (פסוק ז) "ויהי המבול ארבעים יום על הארץ..." אלא בהתחלה הורידו ברחמים שאם יחזרו בתשובה יהיו גשמי ברכה, אך כשלא חזרו בתשובה היו למבול. ומדוע המבול היה דווקא 40 יום? מסביר רש"י כיון שהטריחו את יוצרם ליצור כלאים בבני אדם, כנגד 40 יום ליצירת הוולד הענישם 40 יום למחותם מעל פני האדמה..

בימים אלו מתחילים אנו לבקש בתפילה "ותן טל ומטר" לגשמי ברכה שזה תלוי הרבה במעשנו ובפרט הנשים והבנות תתחזקנה בצניעות, זה המפתח לגשמי הברכה והישועות לעם ישראל... (רש"י, ד.ע.)

גם כשלא מבינים מקיימים!!

חשקפת היהדות

מסופר על שגריר שבטרם שיגר המלך לייצגו במדינה אחת הוהירו בשבע אזהרות לבל יתפשט בפומבי, השגריר המופתע הבטיח בשבע הבטחות שלא יעשה כן.

לקראת סיום שליחותו הארוכה נערכה לכבודו מסיבת פרידה בחצר המלוכה, במהלכה הגיש לו אחד משרי המלך תעודת הוקרה אולם היא "נשמטה" מידו ונפלה ארצה. אחד האצילים הזדרז להרימה באומרו שרצה לחסוך מהשגריר את ההתכופות שבוודאי קשה עליו בגלל הגבון שעל גבו. השגריר הנדהם טען שגבו ישר ואין לו שום חסוטרות על גבו. אצילים נוספים נקבצו לשמע הוויכוח ובסוף התערב האציל עם השגריר בסכום של עשרת אלפים דינרים שהשגריר גיבן. בפתחו את כפתורי חולצתו ניזכר השגריר לרגע בציווי המלך, אך מיד החליט בליבו שאת כל הסכום שירוויח יתרום לאוצר המלוכה, משנזכרו כל האצילים שגבו זקוף וישר הוא זכה בהתערבות.

בשובו למדינתו השאלה הראשונה ששאלו המלך היתה: "התפשטת בפומבי?" – "כן" מגומגם נשמע מפי השגריר בצרף הבשורה על עשרת אלפי הדינרים שהעשיר בהם את אוצר המלך – "אוי לך שוטה!" קרא המלך, בטופחו בצער על ראשו "המלך שבארמונו התפשטת התערב עימי על עשרה מיליון דינרים שהוא יצליח להפשית את שגרירי בפומבי....."

כך נראה הדבר כאשר במקום למלא הוראה מתחילים לעשות חשבון של כדאיות עבור נתן ההוראה. ואם הוראותיו של מלך בשר ודם יש למלא כמות שהם ולא לעשות לו "סובה" על חשבון ציווי, הוראותיו של מלך מלכי המלכים על אחת כמה וכמה יש לקיים ציווי ה' ככתבם וכלשונם.

הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * **שעון קיץ** * סוף זמן קיץ לשבוע הבעלי"ט 8:59 - 9:01

יציאת ש"ר: 7:22

יציאת שבת: 6:43

כניסת שבת: 5:53

הטעם: משום ספק ספיקא, שיש אומרים שכל פירות ההדר נחשבים למין אחד ומותר אפילו לישראל להרכיבם זה בזה, ואפילו נאמר שאינם מין אחד, שמא ההלכה כדעת האומרים שאין הגוי מצווה על כלאים וילקוי סי' רל"ה סי', חלקת השדה ח"ג לגר"ש רווח כלאים סי' ז' סי'א, חזון איש זרעים חלק כלאים סי' א' סי'א.

אבל ע"י ישראל אסור להרכיב ספק כלאים בשום מצב (חלקת השדה שם, וילקוי סי'י, הליכות שדה המוכן לחקר ההקלאות ע"פ התורה כדלקוח הכר אפרתי חלק 80 עמ' 15-13).

ו. אסור להרכיב אילן סרק [=עץ שלא מניב פירות] באילן מאכל וכן להיפך אסור (ש"ע סי'ג).

אבל אילן סרק באילן סרק מותר להרכיב אף על פי שכל אחד מין סרק אחר (הרמ"א שם סי', ש"ד סי'ק ג' כדעת שולחן ערוך) [ויש אומרים שטוב להיזהר ולהחמיר גם באילנות סרק שהרואה אינו יודע שעושים את ההרכבה באילנות סרק] (הרמ"א שם, כ"י בשם הסמ"ה, וילקוי סי' רל"ה סי'יד).

ז. עץ פרי שעברו והרכיבו אותו באיסור יש להקל להשאירו קיים, וטוב להחמיר שלא להשקות ולנכשו אלא על ידי גוי, אולם אם כבר התאחה הענף המורכב ונעשה חלק מהעץ רשאי היהודי לבצע את עבודות הקרקע ושאר הטיפולים בעץ (ש"ת יב"ע אומר לכסל" עובדיה יוסף זקוק"ל ח"י ח"יור סי' לו, ש"ת כרם שלמה לכסל" שלמה משה עמר ח"א זרעים הל' כללים סי' א', ענין וילקוי כללים סי' רל"ה סי'ט, מלות הארץ כהלכה ונאמנה עמ' 157, ענין מעדני ארץ למוהר"ר שלמה זלמן לויערדך כללים-פאה עמ' סט-ע ועמ' רז).

הסבר: אע"פ ששולחן ערוך (ו"ד סי' רצה סי'ז) כתב שאסור לקיים עץ פרי המורכב כלאים, האחרונים צירפו מס' צירופים להקל נגד פשט שולחן ערוך בגלל המציאות של יריבו ההרכבות בדורות האחרונים ועוד סיבות (שם).

ח. עץ "רב תכלית" שגדלים בו פירות ממינים שונים, פירות הדר ושאר פירות כשבכל ענף שיוצא מהענף המרכזי יוצא סוג פירות שונה, אסור לקיים עץ כזה אפילו ע"י השקאה וניכוש וכ"ש שאסור לנטעו בגינתו אפילו ע"י גוי.

הטעם: מאחר והכלאים ניכרים לעין אסור לקיים עץ זה וזה שונה כשמרכיבים סוג אחד ולא ניכר הכלאים כל כך (ש"ת חלקת השדה ח"ג סי' ח' תשובת הכסל" שלמה משה עמר, וילקוי סי' רל"ה סי'טו).

יש מקילים בעץ "רב תכלית" רק של פירות הדר השונים [וילקוי ח"ג, חלקת השדה ח"ג כללים סי' ז' סי'טו].

ט. פרי היוצא מעץ מורכב מותר באכילה והנאה אפילו לזה שעבר והרכיבו וכן מותר לקחת ענף מהמורכב ולנטעו במקום אחר (ש"ע סי' רל"ה סי'י).

דוגמאות מעשיות:

* אגסים אע"פ שכיום 95% מורכבים מותרים באכילה וילקוי סי'יא, ש"ת חלקת שדה זרעים ח"א כללים סי' ו).

* פירות הדר המצויים בשווקים רובם מהרכבה מותר לאוכלם כגון לימונים, תפוזים אשכוליות וכדו' (וילקוי סי' כ"י-יג, ש"ת חלקת השדה שם).

הלכות "ותן טל ומטר"

החל מליל שלישי (יום שני בערב) ליל ז' בחשוון מתחילים לומר ותן טל ומטר ב"ברך עלינו"

א. מי שטעה וביקש "ותן טל ומטר לברכה" עוד לפני ז' בחשוון – אינו צריך לחזור. (ש"ע סי' קי"א סי'א).

ב. מי שטעה מ"ז בחשוון ולא הזכיר את "ותן טל ומטר, אלא אמר את הנוסח שהורגל בו בימות הקיץ (או במסופק מה אמר והוא בתוך 30 יום), אזי דינו כך: (וילקוי סי' קי"א סי'א).

1. אם נזכר בעודו עומד בברכת השנים לפני שאמר את מילת "השם", יחזור ל"ותן טל ומטר לברכה" ומשיך על הסדר (הלכה כדרכו סי' קי"א סי'טו).

2. אם אמר "ברוך אתה ה'" שבסוף ברכת השנים, ומיד נזכר יאמר "למדני חוקיך" ויחזור ל"ברך עלינו" (שם).

3. אם כבר גמר את "ברכת השנים" ועדיין לא התחיל ברכת "תקע בשופר", אז יאמר שם "ותן טל ומטר לברכה", ואח"כ ימשיך "תקע בשופר" (וכה"ח סי'ק לז).

4. אם נזכר בעודו בין ברכת "תקע בשופר" לברכת "שמע קולנו", אז יחכה עד "שמע קולנו", ובתוך ברכה זו יסיף "ותן טל ומטר לברכה" (ש"ע סי'ה, משנ"ז סי'י יט).

5. אם שכח לשאול גם בברכה "שמע קולנו" וחתם "ברוך אתה ה'", ומיד נזכר, יאמר "למדני חוקיך" וחזור ושואל "טל ומטר" ומסיים שנית "כי אתה שומע תפילת כל פה" (משנ"ז סי'א).

6. אם סיים כבר ברכת "שמע קולנו" ורק אח"כ נזכר, אבל עוד לא התחיל ברכת "רצה", יאמר שם "ותן טל ומטר לברכה", ואח"כ ימשיך "רצה" וכו' (ש"ע סי'ה).

7. אם נזכר בעודו נמצא בין "רצה" ל-"יהיו לרצון אמרי פי", האחרון, חוזר לברכת "ברך עלינו" (שם).

8. אם כבר סיים פסוק "יהיו לרצון אמרי פי" (האחרון) ונזכר שם, אע"פ שעדיין לא עקר רגליו, צריך לחזור לראש תפילת שמונה עשרה (ש"ע שם, משנ"ז סי'ק י"ח).

ג. אישה, אע"פ שאינה חייבת בתפילה יותר מפעם אחת ביום, אם התפללה אפילו יותר מתפילה אחת וטעיתה, אע"פ – חוזרת כנ"ל (הלכה כדרכו סי' קו סי'ד). [מ"מ כשהתפללה תפילה אחת ביום כיאות וטעיתה בתפילה השניה או השלישית נכון שקודם שתחזור תאמר "אם אני חייבת תהיה תפילה זו תפילת חובה ואם אני חייבת לחזור תהיה תפילה זו תפילת נדבה"] (שם).

דוגמא לכך היא איסור כלאים שבו לכאורה ההרכבה בעצי פרי נועדה לשפר את איכות הפרי, אך על פי ההלכה היא אסורה אע"פ שרוצים לעשות "טובה" לקב"ה ו"לעזור" לו בזה, והטעם מבואר בהלכות תחוצות לכל אחד מאתנו, אפילו שאין לכל אחד גינה של עצי פרי, כל אחד קונה פירות בשווקים שחלקם בחשש הרכבה מה עושים? וכן לעניין ברכת שהחיינו על פרי מורכב? וברכת האילנות וכו' בקיצור אף אחד לא יכול לומר הלכות אלו לא שייכות אלי. מסופר שהרב שנאור רווח, ראש מכון המצוות התלויות בארץ פנה למר"ן הרשל"צ עובדיה יוסף זצוק"ל **שהיום פקודת שנתו ג' חשוון** שאנשים לא לומדים על מצוות התלויות הארץ בחושבם שזה לא שייך אליהם ועתידים הלכות אלו להשתכח, אמר לו מר"ן הרשל"צ "אני אבקש להכניס את לימוד ההלכות במצוות שתלויות בארץ לתלמודי תורה כך שמקטנות ילמדו הלכות אלו" אשרי העם שזכינו לגדול כזה ואוי לנו כי נלקח מאתנו.

פרנסה מן שמים..

מעשה שהיה במקצועי אני מהנדס כבישים, עבדתי כשכיר באחד המשרדים הגדולים וב"ה ראיתי הצלחה. מפעם לפעם התגנבה אל לבי המחשבה שמא אהפוך לעצמאי, אפרסם את עצמי ואנהל לעצמי משרד, אולם הפחד מפני ההתמודדות כעצמאי עצר אותי מלקום ולעשות מעשה.

יום אחד החלה העבודה להתמעט במשרד בו עבדתי שנים כה רבות. מיום ליום פחתו העבודות והזמנות חדשות כמעט לא נכנסו תחתן, המשרד בו עבדתי קיבל את הדין והחל לצמצם את היקף עובדיו. כך שהעובדים החלו לקבל בזה אחר זה הודעה כי אין באפשרות המשרד להעסיקם יותר ומוטב שיחפשו עבודה במקום אחר. גם עלי לא פסחה ההודעה, יום אחד קרא לי "הבוס" והחל מודה לי על כל השנים שעבדנו יחד והביע את צערו שעליו לפטרני היות והמשרד עומד לפני סגירה כמעט מוחלטת. המשכורת האחרונה הוגשה לי בהמחאה, יד חמה לחצה את ידי, הודאות על העבר ואיחולים לעתיד ובבת אחת הפכתי בעל כרחי למובטל.

שבתי עם הצ'ק לחדרי הכנסתיו לתיק והתחלתי לסדר את שולחני. רוקנתי את המגירות עד לגייר האחרון, את העפרונות ומכשירי הכתיבה הנחתי בשולחן המנהל. המדפים רוקנו אף הם ומראיהם דמה לליבי שהיה מרוקן באותה שעה.

יצאתי מהמשרד בשעה 4:00 אחה"צ במועד תום יום העבודה הרגיל אל הרחוב בו כולם ממהרים חוץ ממני... צעדתי לעבר הבנק בכדי להפקיד את הצ'ק, שהתקרבותי אל הסניף פתחת את התיק לוודא שהצ'ק מונח בו אך למראה הפתעתי לא מצאתיו. ערכתי חיפוש מדוקדק בתיק, אך הצ'ק איננו, הייתי אובד עצות, זוכר אני כי הכנסתיו לתיק... אם כן היכן הוא?

כלית ברירה, סבתי על עקבותיי ועשיתי את דרכי חזרה כשמצב רוחי נפול יותר. הגעתי שוב אל בנין העבודה ועליתי למשרד, נכנסתי לחדרי ופתחתי מגירה אחר מגירה אך כולן היו ריקות. לא נותר לי אלא לשוב ולחפש בתיקי, הפכתי את תכולתו וחיפשתי את הצ'ק בין הניירות והמסמכים וב"ה מצאתיו, הכנסתיו לכיסי ויצאתי שוב לכיוון הבנק. כשעברתי ליד הטלפונים הציבוריים, קלטתי בזווית העין את המדבר, אחד ממכרי.

הוא הבחין בי ונפנף לי בידו שאמתין עד שיסיים את השיחה. נעצרתי ונשענתי על הגדר, קרטון דמוי אדם חייך אלי ליד ביתן הלוטו עליו היה רשום "לצחוק כל הדרך אל הבנק..." חברי סיים את השיחה: "טוב שאני רואה אותך עכשיו, פנה אלי אתמול בעל חברה פלונית וביקש שאמליץ לו על מהנדס אמין לפרויקט גדול. לא עלה על דעתי על מי אמליץ לו, חשבתי על כל מיני כיוונים והנה עכשיו אני רואה אותך פתאום ונוכח שבעצם הינך מהנדס, התסכים לקחת על עצמך עבודה זו?"

"חסדי ה'" המחשבות התערבלו בתוכי "לא ידע חברי על מי להמליץ. בדיוק ראה אותי... אז

יש הצעת עבודה... אוי ריבוני העלמת ממני את הצ'ק שהיה בתיקי... החזרתני שנית אל בנין העבודה בכדי שאשוב ואמצא את חברי שיציע לי הצעה זו..."

"אשקול את העניין ואודיעך את צעדי בנוגע לפרויקט" הבטחתי. בושתי ונכלמתי על שהייתי שקוע בדיכאון וייאוש בשעות האחרונות, וכי עבודה זו מפרנסת ובלעדיה אין פרנסה? איך שכחתי מי הניצב מעל לכל העבודות, הנוטל אחת ומביא אחרת תחתיה... עוד באותו יום בהיותי מובטל כבר הנני מועסק בפרויקט מעולה.

היה זה הפרויקט הראשון שלי כעצמאי שנתן לי תנופה אדירה ל-15 השנים האחרונות בהן אני עובד כעצמאי, כה יתן ה' וכה יוסיף שנעשיתי עצמאי בהשגחה מיוחדת. וזה לי לאות ולמופת לכל החיים לדעת שאל לו לאדם להישען על משהו מסוים כאילו מבלעדיו אין לו מחיה, כי לא מלאכה זו מפרנסת אלא הקב"ה "הוא נותן לחם לכל בשר... ובטובו הגדול תמיד לא חסר ולא יחסר", ולכן שאדם חובה פטורים חבל על עיצובו שבינתיים.

דברי בן עזאי (יומא לח). התממשו בי מילה במילה: "בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך, ומשלך יתנו לך". לא ידאג השכיר לומר "הפיטורים יקפחו פרנסתי", על כורחו יקראוהו לבוא ולשוב במקומו, כי המזונות קצובים מן השמים.

הלכות כלאים בגידולי קרקע[א]

א. כלאים בגידולי קרקע אסורים מהתורה שכתוב (ויקרא יט, יט) "את חוקותי תשמור... שדך לא תזרע כלאים" ועוד כתוב (דברים כב, ט) "לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם" (ש"ע יור"ד סי' נלה- נל"ט- נל"ט).

האיסור כולל שלשה סוגי כלאים: "כלאי זרעים"- שהינו איסור זריעת שני מיני תבואה, זרעים, קטניות או ירקות יחד (ש"ע סי' נל"ט ס"א). "כלאי הכרם"- שהינו איסור זריעה סמוך לכרם ענבים או לגפן בודדת (ש"ע ס"א). "כלאי הרכבה"- שהינו איסור הרכבה של שני סוגי אילנות או יותר יחד זה בזה (ש"ע סי' נלה ס"א).

כלאי הרכבה[א]

ב. אסור מן התורה להרכיב אילן באילן שאינו מינו וכן אילן בירק או ירק באילן (ש"ע סי' נלה ס"א). טעם האיסור: "כי ה' יתברך ברא מינים בעולם... הצמחים ונתן בהם כוח התולדה שיתקיימו המינים בהם לעד, כל זמן שירצה הוא יתברך בקיום העולם וציווה בכוחם שייצאו למיניהם ולא ישתנו לעד לעולם שנאמר בבריאת העולם "עץ פרי עושה פרי למינהו" (בראשית א, יא) ..המרכיב שני מינים משנה ומכחיש במעשה בראשית, כאילו חושב שלא השלים הקב"ה בעולמו כל צורך, ויחפוץ הוא לעזור בבריאתו של עולם.. והנה המרכיב כלאים מערבב את הכוחות המגדלים את הצמחים להיות יונקים זה מזה ממה שאמרו, אמר רבי סימון: "אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מזל ברקיע ומכה אותו ואומר לו גדל". וכן מבטל חוקות שמים שאמר בהם: "את חוקותי תשמור" (ויקרא יט, יט), כי הם חוקות שמים.. שהצמחים כולם יסודותם בעליונים, ומשם ציווה להם ה' את הברכה חיים עד עולם, והנה המערב כלאים מכחיש ומערב מעשה בראשית (הכמ"ץ ס' הקינוך מלכוה ועוד).

ג. "הרכבה" פרושו חיבור של ענף ("רוכב") מעץ פרי מסויים אל גזע ("כנה") של עץ ממין אחר על מנת שלעץ המורכב יהיו יתרונות שני הצמחים גם יחד (ומסת' הארץ לגר"י אדני עמ' רסו). [יש סוגי הרכבות נוספות האסורות כגון: "הרכבת עין" (ס"ס, ילקוי" סי' נלה ס"ח).

דוגמאות להרכבות אסורות:

- * להרכיב ענף (יחור) של אגס בגזע (כנה) של חבוש, כפי שמצוי כיום ש- 95% מהאגסים המשווקים מורכבים וילקוט יוסף כלאים סי' נלה ס"א, חלקת השדה לגר"ש רווח ח"ג כלאים סי' ג).
- * להרכיב תפוח עם החזר או אפרסקים עם שקדים אע"פ שדומים לה לזה בעלים או בפירות (ש"ע סי' ו).
- * דוגמאות להרכבות מותרות:
- * להרכיב תאנה לבנה עם שחורה, טעם ההיתר- סוף סוף זה מין אחד אלא שיש שינוי בצורה (הכמ"א סי' ו).
- * להרכיב תפוח טוב עם תפוח רע (ילקוי" ס"ס כ"ב).
- * יש לציין שפרי האפרסק הוא בעצם מין אפרסק **ולא** הרכבה של אפרסק ושזיף כמקובל לחשוב (ומסת' הכנה לגר"א מנלכוס עמ' 164, חלקת שדה ס"ס).
- ד. איסור הרכבת שני סוגי אילנות חל בכל מקום בין בארץ ישראל ובין בחוץ לארץ (ש"ע סי' א). וכן האיסור בין לישראל ובין לגוי ולכן אסור לישראל להניח לגוי שירכיב אצלו כלאי הכרם (ש"ע סי' ב).
- ה. ספק כלאים כגון: להרכיב ענף של תפוז בעץ של אשכוליות (וה"ה שאר פירות הדר) מותר לומר לגוי שירכיב בשדה של ישראל.